

Κρίσιμοι παράγοντες επιλογής αντικειμένου σπουδών και αυτοαντίληψη: Η περίπτωση των φοιτητών του ΑΠΘ

*Αντώνης Παπαιοικονόμου #, Μπιρμπίλη Μαρία **

Περίληψη

Η εργασία αυτή επιδιώκει να οριοθετήσει τους παράγοντες που επηρεάζουν τους φοιτητές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης όσον αφορά την επιλογή των σπουδών τους. Οι άξονες των ερωτήσεων αφορούσαν λόγους εσωτερικής αυτοπραγμάτωσης, δηλαδή ενδιαφέρον για το αντικείμενο σπουδών, προσωπικής καλλιέργειας και μόρφωσης, δυνατότητας έκφρασης αλληλεγγύης προς τους συνανθρώπους τους και βελτίωσης της κοινωνίας αλλά και εξωτερικούς λόγους όπως υψηλό εισόδημα, καλές προοπτικές απασχόλησης και δυνατότητες απόκτησης υψηλών κοινωνικών θέσεων. Επιπλέον οι φοιτητές ρωτήθηκαν αν η συγκεκριμένη επιλογή τους σχετίζεται με μια συγκεκριμένη κλίση που είχαν από τα σχολικά και παιδικά χρόνια. Στα τελικά συμπεράσματα συγκαταλέγεται το γεγονός της μικρής ως ελάχιστης σημασίας της επαγγελματικής αποκατάστασης και του εισοδήματος στην επιλογή των σπουδών τους. Ως κύρια αιτία της εν λόγω επιλογής θεωρήθηκε το ενδιαφέρον για το επιστημονικό αντικείμενο το οποίο φάνηκε και στην προτίμηση της σχολής στο μηχανογραφικό δελτίο. Οι υπόλοιποι εσωτερικοί παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τους φοιτητές στην επιλογή τους, όπως η συνεισφορά τους μέσω των σπουδών τους στη βελτίωση της κοινωνίας ή η κλίση τους κατά τα μαθητικά χρόνια, παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά..

Λέξεις κλειδιά: αυτοαντίληψη, Πανεπιστήμιο, επιλογή σπουδών

Εκπαιδευτικός ΠΕ06-ΠΕ09, Μεταδιδακτορικός ερευνητικός εταίρος Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ, Ειδικός επιστήμων ΠΔ/407 ΠαΜακ.

* Εκπαιδευτικός ΠΕ06, Διδάκτωρ Φιλοσοφίας ΑΠΘ.

Εισαγωγή

Η επιλογή της κατεύθυνσης σπουδών αποτελεί μια σημαντική απόφαση στη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου διότι καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη μετέπειτα επαγγελματική σταδιοδρομία του. Εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αυτοαντίληψη του ατόμου όπως επίσης και από την κοινωνικοποίηση του. Άλλωστε η αυτοαντίληψη του είναι προϊόν των διαδικασιών κοινωνικής ένταξης, των εμπειριών και των αλληλεπιδράσεων του ατόμου με τους συνανθρώπους του. Η συνειδητή όμως επιλογή της κατεύθυνσης σπουδών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ενέχει δυσκολίες κυρίως λόγω της ελλιπούς ενημέρωσης που έχουν οι φοιτητές για τις διάφορες σχολές των Πανεπιστημίων και Τεχνολογικών Ιδρυμάτων γεγονός που τους ωθεί να επιλέγουν τις σπουδές τους με βάση τις γνώμες του οικογενειακού και του ευρύτερου περιβάλλοντος τους.

Η ανάγκη όμως για αυτογνωσία, έτσι ώστε οι επιλογές να αντανακλούν τις δικές του αξίες, γίνεται ακόμη πιο έντονη στην εποχή μας εξαιτίας της αλματώδους εξέλιξης που τη χαρακτηρίζει, και των τεράστιων αλλαγών με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο σύγχρονος άνθρωπος. Το πλήθος των πολιτιστικών επιδράσεων που δέχεται, ο κυκεώνας των πληροφοριών που τον κατακλύζουν απειλούν συχνά τη δική του ταυτότητα και δυσκολεύουν όχι μόνο τον επαγγελματικό, αλλά και το γενικότερο ιδεολογικό του προσανατολισμό. Η συνειδητοποίηση των ιδιαιτεροτήτων του καθενός και η αποσαφήνιση των προσωπικών αξιών, κριτηρίων, επιδιώξεων και στόχων του, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της αυτογνωσίας η οποία αποτελεί τη ρεαλιστική αντίληψη του εαυτού μας, ενισχύει τις πιθανότητες εύρεσης του κατάλληλου προσανατολισμού ο οποίος θα συνεισφέρει ουσιαστικά στην επιτυχία σε κάθε τομέα της μελλοντικής σταδιοδρομίας του.

Η έννοια της αυτοαντίληψης

Δεδομένου Πρωτεργάτης της έρευνας γύρω από την αυτοαντίληψη ήταν ο William James ο οποίος κατέληξε ότι αυτοαντίληψη είναι η «σύνθεση των σκέψεων και των αισθημάτων που αποτελούν τη γνώση και την κατανόηση του ατόμου για τον εαυτό του, την αντίληψη, δηλαδή, του ποιος είναι» (James, 1890).

Η αυτοαντίληψη, ως το σύνολο των σκέψεων, των αντιλήψεων και των συναισθημάτων που έχει ένα άτομο για τον εαυτό του, αποτελεί μια σημαντική

παράμετρο της προσωπικότητάς του, διαδραματίζει καίριο ρόλο στην ολοκλήρωσή της και κατέχει κεντρική θέση στη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Συνιστά ένα προσωπικό και δυναμικό σύστημα που αναπτύσσει κάθε άτομο δια μέσου της αλληλεπίδρασής του με το περιβάλλον του, ένα σύστημα που αναδύεται μέσα από τη διαδικασία αυτή (Argyle, 1973: 356· Παπαστάμου, 1989: 49· Παπαοικονόμου, 2011, 2015). Έχει δυναμικό χαρακτήρα, διότι δεν αποτελεί μια απλή ψυχική ιδιότητα, αλλά συνίσταται σε επιμέρους πτυχές, ιδιότητες, χαρακτηριστικά και διαστάσεις και παρουσιάζει μια εσωτερική ιεράρχηση ιδιαίτερη για κάθε άτομο (Videbeck, 1960: 358· Stocke, 2007). Στην παραδοχή αυτή έγκειται και ο υψηλός βαθμός δυσκολίας που συνεπάγεται για κάθε ερευνητή η προσπάθεια μέτρησης της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης οποιασδήποτε ηλικιακής ομάδας και συνακόλουθα η ανίχνευση των παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωσή της.

Το ενδιαφέρον για την αυτοαντίληψη δεν περιχαρακώνεται στο χρονικό πλαίσιο της σύγχρονης ιστορίας και διάνοησης, αλλά ανάγεται στην αρχαία ελληνική σκέψη. Οι επτά σοφοί (Διογένης Λαέρτιος, Βίοι Φιλοσόφων, 1.40.1, 1.79.10, 6.83.8) έφεραν στην ουσία του φιλοσοφικού στοχασμού τη δελφική ρήση γνῶθι σαυτόν και την κατέστησαν πρωταρχικό κέλευσμα και βασική παράμετρο του ανθρώπινου προσδιορισμού μέσω της γνώσης της ανθρώπινης φύσης και των φυσικών ή ορθολογικών δυνατοτήτων της. Ο Πλάτων (Φίληβος 48.c, Ιππίας Μείζων 228.e, Χαρμίδης 164.e, Πρωταγόρας 335.b) διά της αξιοποίησης των μεθόδων του δασκάλου του Σωκράτη κατέστησε την αυτογνωσία κεντρική διαδικασία απαλλαγής από την οίηση και δημιουργίας επιστήμης, δηλαδή μη αναιρέσιμης ορθολογικά θεμελιωμένης γνώσης. Θεώρησε ότι η αυτοσυνείδηση, η αυτοαντίληψη του ανθρώπου και του σκοπού του προηγούνται των άλλων έλλογων ή πρακτικών πολιτικών διεργασιών, αποτελώντας προϋποθέσεις της ίδιας της ανθρώπινης υπόστασης. Ο άνθρωπος ως έλλογο ον οφείλει, πριν προβεί σε οποιοδήποτε επίτευγμα (δράση), να γνωρίσει τον εαυτό του, την ανθρώπινη φύση και τις δυνατότητες τελείωσης που αυτή έχει, τη θέση του εντός του όλου και το σκοπτό-τέλος που ενδεχομένως μπορεί να εκπληρώσει. Συνεπώς με την πλατωνική σκέψη ο Αριστοτέλης (Ρητορική, 1395a.22) στην ηθική του θεωρία σημειώνει ότι κάθε άνθρωπος δύναται να καθορίσει το μέσον ανάμεσα στην υπερβολή και την έλλειψη, αλλά αυτό προϋποθέτει το γνῶθι σαυτόν, δηλαδή τον αυτοπροσδιορισμό των δυνατοτήτων της φύσης του κάθε ανθρώπου.

Η αντίληψη ενός ατόμου για τον εαυτό του αποτελεί βασικό κίνητρο για τις ενέργειές του. Η διαμορφωθείσα για τον εαυτό εικόνα ασκεί αποφασιστική επιρροή στην ερμηνεία διαφόρων εμπειριών, στην επεξεργασία των πληροφοριών και στα κίνητρα για δράση και συνεπώς ως ένα μεγάλο βαθμό κινητοποιεί, κατευθύνει και καθορίζει την ανθρώπινη συμπεριφορά (Franken, 1994: 443· Breen & Jonsson, 2000). Η δημιουργικότητα, η ευρηματικότητα, η ομαλή κοινωνικοποίηση, η δημοφιλία, η προσαρμοστικότητα, ο χαμηλός βαθμός άγχους, η ψυχική ισορροπία αποτελούν μερικά από τα χαρακτηριστικά των ατόμων με θετική ή υψηλή αυτοεκτίμηση (Convington & Beery, 1976· Cornell et al., 1990: 456-457· Felker, 1974· Survant, 1972: 94-95· Παπαοικονόμου & Κυρίσης, 2014), η οποία μάλιστα, σύμφωνα με τις έρευνες των Carver (1979), DeNeve & Cooper (1998), Diener & Diener (1995), Furnham & Cheng (2000), Meyers (1992), Redenbach (1991) και Morgan (2005), γίνεται δυναμικό κίνητρο για δημιουργία, εναποθέτει προσδοκίες, καθιστά πιο εφικτή την επιτυχία και συνιστά έναν από τους πιο ισχυρούς προγνωστικούς παράγοντες για την προσωπική ευτυχία. Αντίθετα ένα άτομο με χαμηλή ή αρνητική αυτοεκτίμηση υποφέρει από άγχος, υιοθετεί αμυντική στάση απέναντι στους άλλους, διακατέχεται από εγωκεντρισμό, δεν έχει καλές διαπροσωπικές σχέσεις, αντιμετωπίζει παθητικά ορισμένες δυσκολίες (Laird, 2007· Παπαοικονόμου & Κυρίσης, 2014).

Η αυτοαντίληψη συνοπτικά περιλαμβάνει τις αξιολογικές κρίσεις που κάνει το άτομο για το πρόσωπο του, με βάση τις οποίες διαμορφώνει απόψεις για το κατά πόσο θεωρεί τον εαυτό του ικανό, σημαντικό, επιτυχημένο, αξιόλογο ή του προσδίδει άλλες ιδιότητες και αναπτύσσει θετικές ή αρνητικές στάσεις απέναντι στις διάφορες πτυχές της προσωπικότητάς του. Οι στάσεις, οι πεποιθήσεις και οι αντιλήψεις αυτές είναι υποκειμενικές, καθορίζουν όμως σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο ζωής του και κατά συνέπεια τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές του επιλογές (Burke, 2008).

Η σταδιακή εσωτερίκευση του τρόπου με τον οποίο οι άλλοι αντιμετωπίζουν το άτομο και κυρίως οι ενισχύσεις, θετικές ή αρνητικές, που δέχεται από αυτούς αποτελούν τη βάση της αυτοαντίληψης του (Παπαοικονόμου, 2011). Συνεπακόλουθα, ο βαθμός της αυτοαντίληψης του καθενός είναι αποτέλεσμα της ικανότητάς του να αξιολογεί τις προσωπικές του εμπειρίες από την μία πλευρά, όπως επίσης και της ποιότητας των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσει με τους συνανθρώπους του από την άλλη.

Στόχος της έρευνας

Το ερευνητικό πρόβλημα που επιδιώχθηκε να απαντηθεί με την παρούσα εργασία είναι ο προσδιορισμός των κρίσιμων παραγόντων που ώθησαν τους φοιτητές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης να επιλέξουν τη σχολή στην οποία φοιτούν ως απόρροια της αυτοαντίληψης τους. Πιστεύεται ότι η διερεύνηση των παραγόντων αυτών θα σκιαγραφήσει την αυτοαντίληψη των φοιτητών δεδομένου ότι ο επαγγελματικός προσανατολισμός αποτελεί κάρδιο συστατικό της άποψης που έχει το άτομο για τον εαυτό του. Με την ίδια μεθοδολογία έρευνας οι Bone & Judge (2003) διερεύνησαν την ικανοποίηση που λαμβάνουν από την εργασία τους οι νομικοί στην περιοχή του Los Angeles στις ΗΠΑ και τη σύνδεση της επαγγελματικής ικανοποίησης με την αυτοαντίληψη τους. Οι άξονες των ερωτήσεων αφορούσαν λόγους εσωτερικής αυτοπραγμάτωσης, δηλαδή ενδιαφέρον για το αντικείμενο σπουδών, προσωπικής καλλιέργειας και μόρφωσης, δυνατότητας έκφρασης αλληλεγγύης προς τους συνανθρώπους τους και βελτίωσης της κοινωνίας αλλά και εξωτερικούς λόγους όπως υψηλού εισοδήματος, καλών προοπτικών απασχόλησης και δυνατοτήτων απόκτησης υψηλών κοινωνικών θέσεων. Επιπλέον οι φοιτητές ρωτήθηκαν αν η συγκεκριμένη επιλογή τους σχετίζεται με μια συγκεκριμένη κλίση που είχαν από τα σχολικά και παιδικά χρόνια. Σε δεύτερη φάση θα διερευνηθούν και μεταβλητές που επηρεάζουν τις επιλογές των φοιτητών, όπως το φύλο, η σχολή που φοιτούν, το εξάμηνο στο οποίο φοιτούν, ο βαθμός του απολυτηρίου τους και η προτίμηση της σχολής τους στο μηχανογραφικό δελτίο.

Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Για τη διερεύνηση του ερευνητικού προβλήματος θεωρήθηκε ως καταλληλότερη μέθοδος η επισκόπηση (survey) που παρά τους περιορισμούς της, θεωρείται πλεονεκτικότερη άλλων ερευνητικών εργαλείων προκειμένου να συμμετάσχει στην έρευνα ένας σημαντικός αριθμός φοιτητών από δέκα πανεπιστημιακά τμήματα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Heller & Rosemann, 1974). Επιλέχθηκαν τμήματα με διαφορετικό γνωστικό προσανατολισμό με σκοπό τη διερεύνηση των στάσεων φοιτητών με διαφορετικές απαιτήσεις σπουδών.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2015 τα εξής τμήματα:

	Συχνότητα	Ποσοστό	Πραγματικό ποσοστό
Ψυχολογίας	99	15,5	15,7
Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής	192	30,1	30,5
Πολυτεχνείο	14	2,2	2,2
Πολιτικές Επιστήμες	74	11,6	11,8
Παιδαγωγικό Δημοτικής	138	21,6	21,9
Πληροφορικής	31	4,9	4,9
Φυσικό	57	8,9	9,1
Φιλολογία	15	2,4	2,4
Ιστορίας & Αρχαιολογίας	4	,6	,6
Γερμανική Φιλολογία	5	,8	,8
Σύνολο	629	98,6	100,0
Missing	9	1,4	
Σύνολο	638	100,0	

Το προφίλ των φοιτητών της έρευνας.

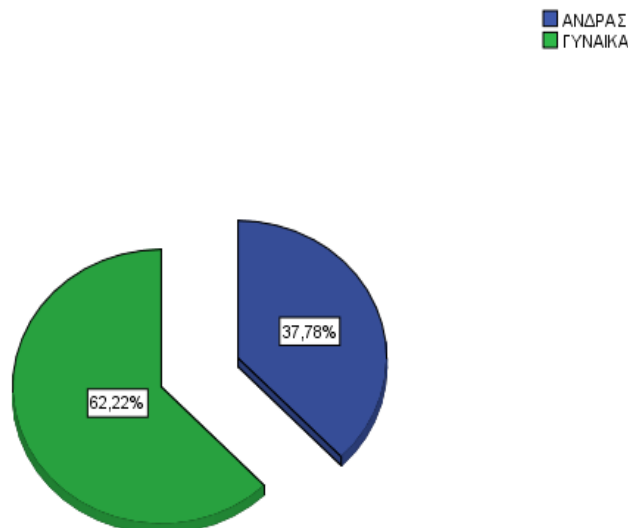
Καταρχάς, πραγματοποιήθηκε μια δοκιμαστική έρευνα στο τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής σχολής. Παρουσιάστηκαν κάποια προβλήματα στο αρχικό ερωτηματολόγιο κυρίως λόγω του ότι η παραγοντική ανάλυση έδειξε χαμηλές συσχετίσεις ανάμεσα στις μεταβλητές που αποτελούσαν τους δείκτες. Αφού έγιναν οι απαιτούμενες αλλαγές στο ερωτηματολόγιο και αναδιαμορφώθηκαν οι διάφορες ερωτήσεις που παρουσίασαν πρόβλημα στην παραγοντική ανάλυση έγινε ξανά δοκιμαστική έρευνα στο Παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής εκπαίδευσης. Αφού ξεπεράστηκαν τα προβλήματα και φάνηκαν ισχυρές φορτίσεις στην παραγοντική ανάλυση πήρε την τελική του μορφή και συντάχθηκε η αρχική επιστολή που συνόδευε το ερωτηματολόγιο.

Σε διάστημα ενός μηνός είχαν συγκεντρωθεί 638 απαντήσεις το οποίο αποτελεί και το τελικό δείγμα το οποίο θεωρείται σχετικά ικανοποιητικό (Ξωχέλλης, 1984· Παπαναούμ, 2003· Κελπανίδης, 2005). Θα ακολουθήσει μια παράθεση ορισμένων δημογραφικών δεδομένων τα οποία θα χρησιμοποιηθούν ως ανεξάρτητες μεταβλητές στην στατιστική ανάλυση

Πίνακας 1. Φύλο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα

ΦΥΛΟ	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρες	238	37,8
Γυναίκες	392	62,2
Δεν απάντησαν	8	
Σύνολο	638	100

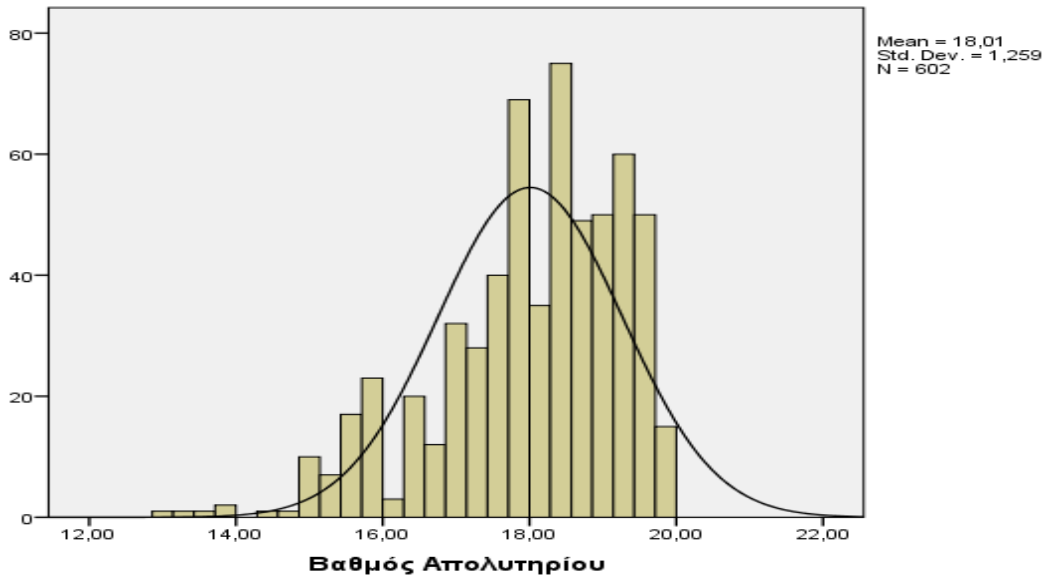
Γράφημα 1. Διαγραμματική απεικόνιση του φύλου των φοιτητών.

Από τους φοιτητές που έλαβαν μέρος στην έρευνα αυτή 595 φοιτητές ήτοι 94,9% είναι σε προπτυχιακό στάδιο ενώ οι 32 ήτοι το 5% σε μεταπτυχιακό στάδιο. Επίσης το 93,3% προέρχεται από δημόσιο σχολείο ενώ οι υπόλοιποι, ήτοι το 6,7% από ιδιωτικό σχολείο. Το σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζει την κατανομή της

βαθμολογίας των φοιτητών στο τέλος της Γ' Λυκείου, πριν δηλαδή την εισαγωγή τους στο πανεπιστήμιο.

Γράφημα 2. Βαθμός απολυτηρίου φοιτητών.

Τέλος το εξάμηνο φοίτησης ποικίλει όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 2. Εξάμηνο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα

	Συχνότητα	Ποσοστό	Πραγματικό ποσοστό
A Εξάμηνο	101	15,8	18,0
B Εξάμηνο	112	17,6	20,0
Γ Εξάμηνο	31	4,9	5,5
Δ Εξάμηνο	41	6,4	7,3
E Εξάμηνο	51	8,0	9,1
ΣΤ Εξάμηνο	76	11,9	13,6
Z Εξάμηνο	74	11,6	13,2
H Εξάμηνο	39	6,1	7,0
9> Εξάμηνο	35	5,7	6,3
Σύνολο	560	87,8	100,0
Missing	78	12,2	12,2
Σύνολο	638		100,0

Όσον αφορά τη χρονιά εισαγωγής τους το 91,5% των φοιτητών πέτυχε την πρώτη φορά που έδωσε εξετάσεις ενώ το 6,3% τη δεύτερη φορά. Τέλος ο πίνακας παρακάτω δείχνει τη σειρά επιλογής της σχολής τους στο μηχανογραφικό:

Πίνακας 3. Σειρά επιλογής της σχολής των φοιτητών της έρευνας

	Συχνότητα	Ποσοστό	Πραγματικό ποσοστό
Πρώτη επιλογή	349	54,7	55,7
Δεύτερη επιλογή	175	27,4	27,9
Τρίτη επιλογή	81	12,7	12,9
Τέταρτη και πάνω	22	3,5	3,5
Σύνολο	627	98,3	100,0
Missing	11	1,4	
Σύνολο	11	1,7	
Σύνολο	638	100,0	

Παρουσίαση των αποτελεσμάτων

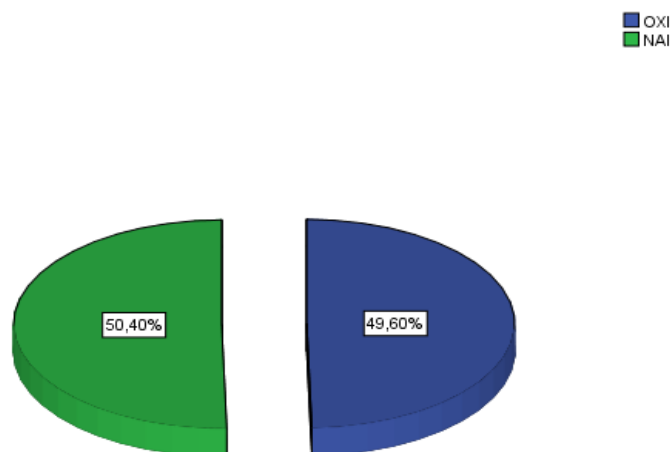
Πραγματοποιήθηκε επίσης ο μη παραμετρικός έλεγχος χ^2 (κριτήριο καλής προσαρμογής). Τα αποτελέσματα στον παρακάτω πίνακα δείχνουν ότι τα δεδομένα που συλλέχτηκαν ακολουθούν την κανονική κατανομή και είναι κατάλληλα για τους διάφορους στατιστικούς υπολογισμούς.

Πίνακας 4. Κριτήριο καλής προσαρμογής

Με ενδιέφερε το αντικείμενο	Για προσωπική καλλιέργεια και μόρφωση	Οι σπουδές αυτές διανοίγουν καλές προοπτικές απασχόλησης	Για να έχω τη δυνατότητα να βοηθήσω άλλους ανθρώπους	Για να έχω υψηλό εισόδημα	Για να συμβάλω στην βελτίωση της κοινωνίας	Οι σπουδές μου μπορούν να οδηγήσουν σε υψηλές κοινωνικές θέσεις	Είχα ήδη από τα σχολικά χρόνια ιδιαίτερη κλίση για αυτές τις σπουδές
225,040 ^a	126,924 ^a	175,735 ^a	201,979 ^a	488,154 ^a	208,826 ^a	516,705 ^a	165,339 ^a
1 ,000	1 ,000	1 ,000	1 ,000	1 ,000	1 ,000	1 ,000	1 ,000

Θα ήταν αναμενόμενο η οικονομική κρίση να έχει οδηγήσει τους φοιτητές σε επιλογές που σχετίζονται με ένα καλό εισόδημα, με μια σίγουρη θέση εργασίας και γενικά με την ικανοποίηση των εξωγενών παραγόντων. Η ανάλυση όμως των απαντήσεων δεν έδειξε κάτι τέτοιο. Διαφάνηκε μια απογοήτευση εκ μέρους των φοιτητών δεδομένου ότι η πλειοψηφία απάντησε αρνητικά στις περισσότερες ερωτήσεις που τους τέθηκαν. Η μοναδική περίπτωση στην οποία η πλειοψηφία απάντησε θετικά ήταν αυτή που αφορούσε το ενδιαφέρον τους για το αντικείμενο σπουδών τους. Μάλιστα και στην περίπτωση αυτή οι μισοί ήταν αρνητικοί με το 50,4% να απαντάει θετικά όπως δείχνει και το σχήμα παρακάτω:

Γράφημα 3. Με ενδιέφερε το αντικείμενο σπουδών

Στις υπόλοιπες ερωτήσεις οι θετικές απαντήσεις ήταν η ισχνή μειοψηφία. Όσον αφορά την επιλογή των σπουδών τους για την προσωπική καλλιέργεια και μόρφωση μόλις το 27, 6% απάντησε θετικά. Αλλά και στις υπόλοιπες ερωτήσεις που σχετιζόταν με εσωτερικούς λόγους τα ποσοστά των θετικών απαντήσεων ήταν χαμηλά. Στην ερώτηση της επιλογής των σπουδών με κριτήριο τη δυνατότητα αλληλεγγύης προς τους άλλους ανθρώπους το 21,7% απάντησε θετικά. Ίδια ποσοστά περίπου παρατηρήθηκαν και στην ερώτηση σχετικά με τη δυνατότητα βελτίωσης της κοινωνίας μέσω των σπουδών όπου οι θετικές απαντήσεις ήταν μόλις το 21%. Εξίσου χαμηλά ποσοστά παρατηρούνται και όσον αφορά τους εξωτερικούς λόγους των καλών προοπτικών απασχόλησης και του υψηλού εισοδήματος. Το 23, 4% επιλέγει τις καλές προοπτικές ως κρίσιμο παράγοντα ενώ μόλις το 6% επιλέγει τις σπουδές του εξαιτίας μιας προοπτικής υψηλού εισοδήματος. Τέλος, η ιδιαίτερη κλίση από τα σχολικά χρόνια έχει ελαφρώς αυξημένα ποσοστά με το 24,4% να την επιλέγουν. Πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι οι φοιτητές είχαν το δικαίωμα να επιλέξουν περισσότερα από ένα κριτήρια. Είναι αξιοσημείωτο πάντως το γεγονός ότι παρά την εντύπωση που υπάρχει στην κοινωνία ότι οι οικονομικοί λόγοι υπερέχουν στην επιλογή των σπουδών, στην έρευνα αυτή βρίσκονται στην τελευταία θέση. Στη συνέχεια θα παρατεθούν οι σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις επιλογές αυτές των φοιτητών. Όπως προαναφέρθηκε θα εξεταστούν το φύλο, το εξάμηνο στο οποίο φοιτούν, ο βαθμός του απολυτηρίου και η προτίμηση της σχολής στο μηχανογραφικό δελτίο.

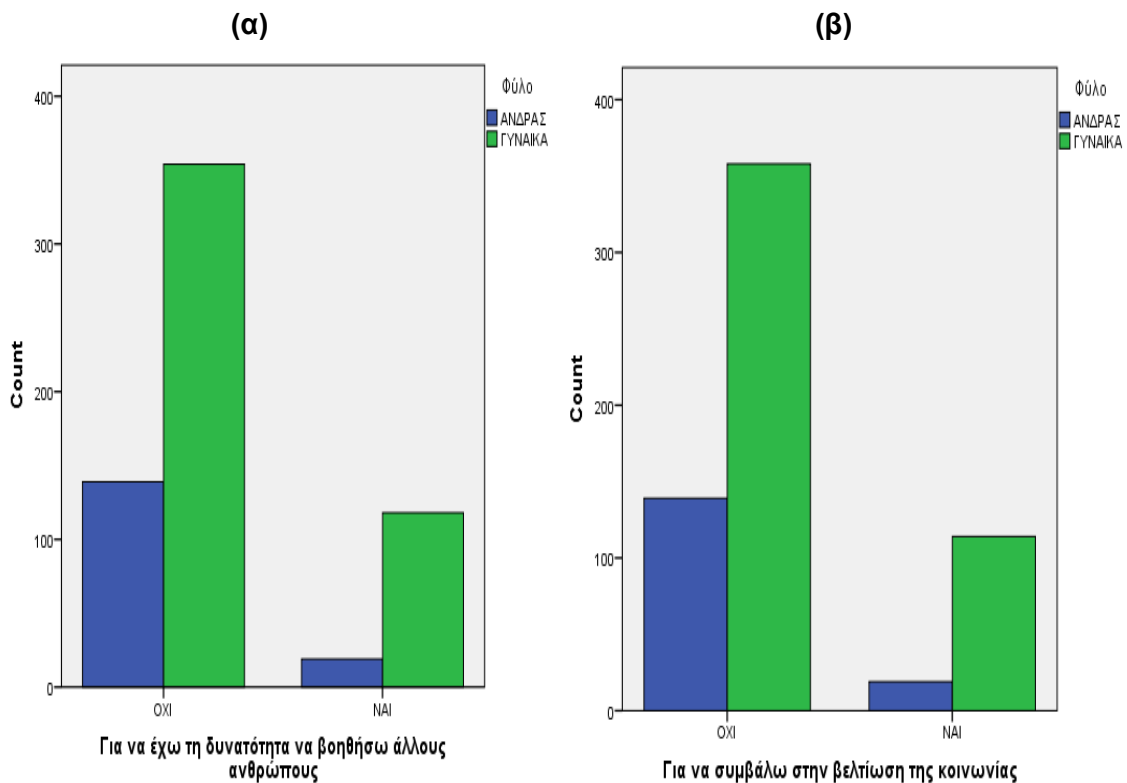
Όσον αφορά την επίδραση του φύλου χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος χ^2 . Ο στατιστικός έλεγχος έδειξε σημαντικά αποτελέσματα σε τρεις περιπτώσεις: στο κριτήριο της κλίσης για τις σπουδές τους, στη συμβολή των σπουδών τους στη βελτίωση της κοινωνίας και στη δυνατότητα που τους διανοίγεται για να βοηθήσουν τους συνανθρώπους τους. Για τις υπόλοιπες δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα κάτι που σημαίνει ότι δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στο φύλο και στην άποψη τους. Για την πρώτη στατιστικά σημαντική σχέση, αυτής του κριτηρίου της κλίσης για τις σπουδές από τα σχολικά χρόνια το 67,7% των φοιτητών δεν είχε συγκεκριμένη κλίση σε σύγκριση με το αντίστοιχο 78,4% των φοιτητριών ($\chi^2=17.327$, $df=1$, $p=0,007<a$). Ο πίνακας παρακάτω δείχνει αναλυτικά τα αποτελέσματα:

Πίνακας 5. Σχέση φύλου και κλίσης για τις σπουδές από τα σχολικά χρόνια

		Φύλο		Σύνολο
		ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΑ	
Είχα ήδη από τα σχολικά χρόνια ιδιαίτερη κλίση για αυτές τις σπουδές	ΟΧΙ	107 67,7%	370 78,4%	477 75,7%
	ΝΑΙ	51 32,3%	102 21,6%	153 24,3%
Σύνολο		158 100,0%	472 100,0%	630 100,0%

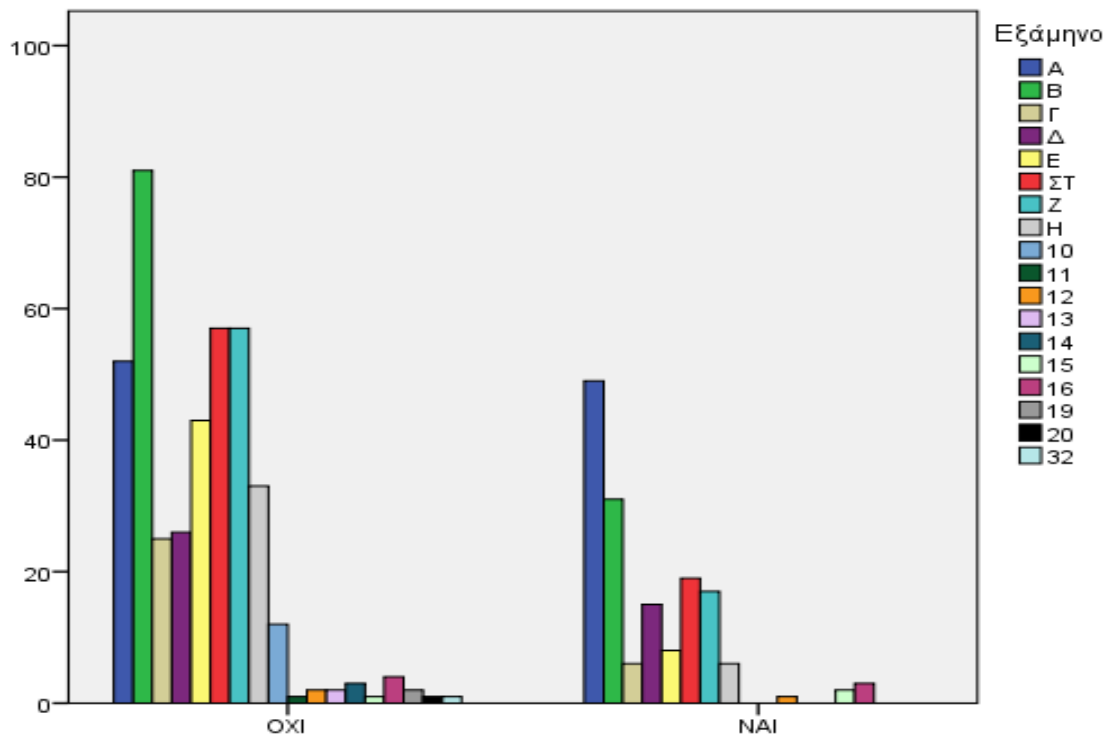
Οι επόμενες δύο στατιστικά σημαντικές σχέσεις σχετίζονται μεταξύ τους. Αφορούν τη βελτίωση της κοινωνίας και τη δυνατότητα προσφοράς βοήθειας προς τους συνανθρώπους του. Τα αποτελέσματα επίσης σχεδόν συμπίπτουν: όσον αφορά τη συμβολή στην καλύτερευση της κοινωνίας μέσω των σπουδών αποτελεί κριτήριο επιλογής για το 12% των φοιτητών σε σύγκριση με το 24,2% των φοιτητριών ($\chi^2=23.876$, $df=1$, $p=0,007<a$). Παρόμοια αποτελέσματα παρατηρήθηκαν και για το κριτήριο της αλληλεγγύης όπου το 12% των φοιτητών σε σύγκριση με το 25% των φοιτητριών πιστεύουν ότι αποτελεί σημαντική αιτία για την επιλογή τους ($\chi^2=20.824$, $df=1$, $p=0,006<a$). Τα δύο σχήματα παρακάτω δείχνουν παραστατικά τα αποτελέσματα:

Γράφημα 4. Σχέση φύλου και κριτηρίων βελτίωσης της κοινωνίας (α) και αλληλεγγύης (β).

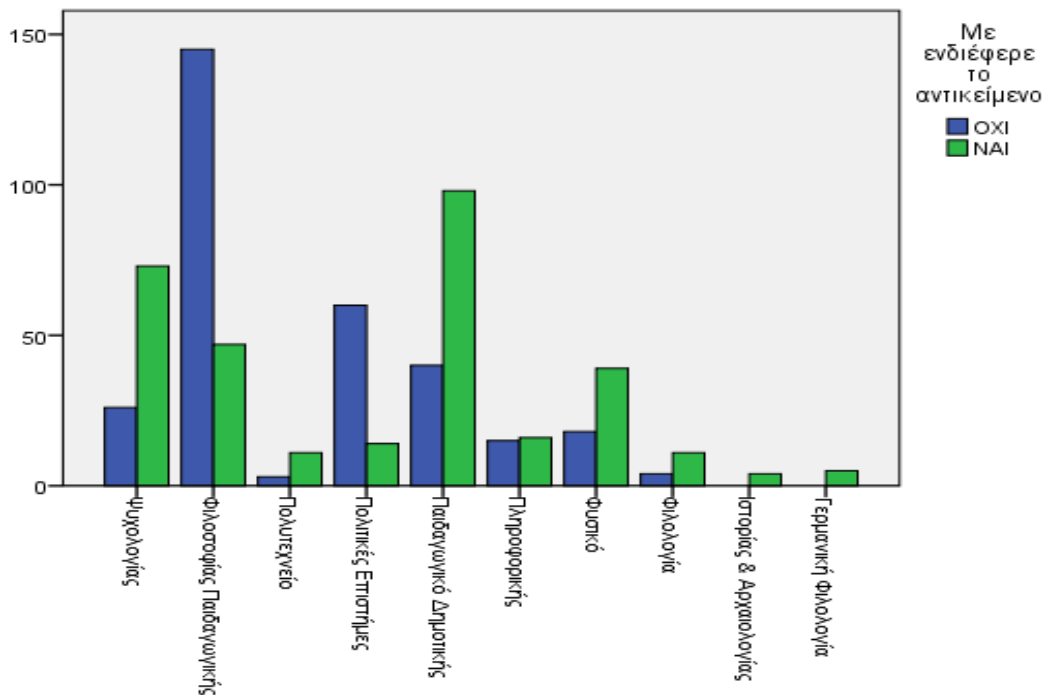
Στην περίπτωση της επίδρασης του εξαμήνου στο οποίο βρίσκονται οι φοιτητές παρατηρήθηκαν επίσης κάποιες στατιστικά σημαντικές επιδράσεις. Όσον αφορά το ενδιαφέρον για τις σπουδές τους παρατηρήθηκε το γεγονός ότι οι φοιτητές των αρχικών εξαμήνων έχουν περισσότερο ενδιαφέρον για τις σπουδές τους από ό, τι οι φοιτητές των τελευταίων σε ποσοστά 26,4% και 24,3% για το Α και το Β εξάμηνο αντίστοιχα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα 4,9% και 15,6% για τα Ε και ΣΤ ($\chi^2=88.505$, $df=1$, $p=0,000<a$). Επίσης όσον αφορά τη μεταβλητή της επιλογής των σπουδών για την προσωπική καλλιέργεια και μόρφωση παρατηρήθηκαν σημαντικές συσχετίσεις με το εξάμηνο των φοιτητών. Πιο συγκεκριμένα στα αρχικά εξάμηνα περισσότεροι φοιτητές συμφωνούν με το κριτήριο αυτό σε σχέση με τα τελευταία εξάμηνα. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει αναλυτικά τα αποτελέσματα ($\chi^2=98.657$, $df=2$, $p=0,007<a$):

Γράφημα 5. Σχέση εξαμήνου και κριτηρίου προσωπικής καλλιέργειας και μόρφωσης.

Ενδιαφέροντα συμπεράσματα προέκυψαν από τη συσχέτιση των μεταβλητών και της σχολής στην οποία φοιτούν οι φοιτητές. Το δείγμα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αντιπροσωπευτικό παρόλα αυτά όμως μπορεί να διαφανεί μια τάση. Όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 1 παραπάνω οι ανθρωπιστικές σπουδές καταλαμβάνουν τη μερίδα του λέοντος στην έρευνα, με μικρότερη συμμετοχή αυτή των Πολιτικών Επιστημών και του Φυσικού Τμήματος. Ο στατιστικός έλεγχος έδειξε ότι το 75,5% των φοιτητών του τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής δεν είχε ενδιαφέρον για τις σπουδές που ακολούθησε. Χαμηλά ποσοστά επέδειξαν και οι φοιτητές του τμήματος Πολιτικών Επιστημών (81,1%). Από την άλλη πλευρά υψηλά ποσοστά ενδιαφέροντος παρατηρήθηκαν στην περίπτωση των φοιτητών του τμήματος Ψυχολογίας (73,7%), του Παιδαγωγικού τμήματος Δημοτικής εκπαίδευσης (71%), του Φυσικού τμήματος (68,4%) και των Πολυτεχνικών σχολών (78,6%) ($\chi^2=149.853$, $df=1$, $p=0,000 < \alpha$). Το σχήμα παρακάτω δείχνει αναλυτικά τις κατανομές:

Γράφημα 6. Σχέση σχολής και κριτηρίου ενδιαφέροντος για το αντικείμενο.

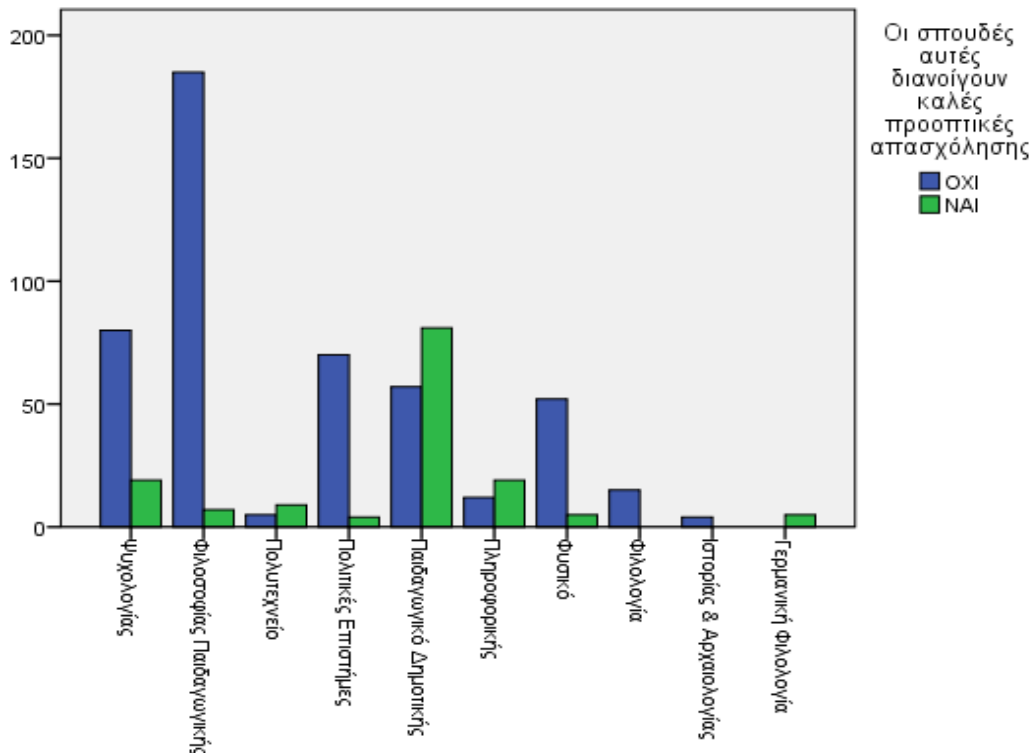

Παρόμοια ποσοστά παρουσίασε και η μεταβλητή που αφορούσε την επιλογή των σπουδών για την προσωπική καλλιέργεια και μόρφωση. Το τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής (82,8%) και το τμήμα Πολιτικών επιστημών (91,9%) βρίσκονται στη χαμηλότερη θέση σε σχέση με αυτή τη μεταβλητή. Αλλά και το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής εκπαίδευσης παρουσιάζει ανάλογη εικόνα (71%), γεγονός που καταδεικνύει την ιδιοτελή επιλογή των σπουδών. Υψηλά ποσοστά παρουσιάζει το τμήμα Ψυχολογίας (47,5% το επέλεξαν για το συγκεκριμένο λόγο) αλλά και το τμήμα Φιλολογίας (40%) ($\chi^2=66.876$, $df=2$, $p=0,000<a$).

Στην περίπτωση των προοπτικών απασχόλησης τα αποτελέσματα είναι μάλλον απογοητευτικά για την κατεύθυνση ανθρωπιστικών σπουδών. Τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα χαμηλά για το τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής (96,4% απαντάει ότι οι σπουδές του δεν διανοίγουν καλές προοπτικές απασχόλησης), το τμήμα Πολιτικών Επιστημών (94,6%) και το τμήμα Ψυχολογίας (80,8%). Μοναδική εξαίρεση αποτελεί το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης με αντίθετη άποψη σε ποσοστό 58,7%. Από την άλλη πλευρά οι φοιτητές του Πολυτεχνείου έχουν αντίθετη γνώμη δε ποσοστό 64,3% όπως επίσης και οι φοιτητές του τμήματος Πληροφορικής (61,3%)

($\chi^2=324.768$, $df=2$, $p=0,000<a$). Το ακόλουθο σχήμα δείχνει παραστατικά όλες τις κατανομές:

Γράφημα 7. Σχέση σχολής και κριτηρίου διάνοιξης προοπτικών απασχόλησης.

Η τελευταία ανεξάρτητη μεταβλητή της οποίας η επίδραση εξετάστηκε ήταν αυτή του βαθμού επίδοσης στην τελευταία τάξη του Λυκείου. Χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος t-test για ανεξάρτητα δείγματα. Όσον αφορά τη μεταβλητή του ενδιαφέροντος για το αντικείμενο σπουδών το αποτέλεσμα είναι στατιστικά σημαντικό ($t(580,425)=-7,436$, $p=0,000$). Οι φοιτητές που επέλεξαν τη σχολή τους για λόγους ενδιαφέροντος είχαν ελαφρώς υψηλότερο μέσο όρο στο απολυτήριο τους (18,3) με μικρότερη τυπική απόκλιση 1,09 από ό, τι οι υπόλοιποι (17,6) με τυπική απόκλιση 1,3 γεγονός που καταδεικνύει ότι ο υψηλότερος μέσος όρος σχετίζεται θετικά. Επίσης η επιλογή της σχολής για λόγους προσωπικής καλλιέργειας και μόρφωσης σχετίζεται στατιστικά σημαντικά με το βαθμό απολυτηρίου ($t(343,265)=-6,396$, $p=0,000$). Και στην περίπτωση αυτή οι φοιτητές που επέλεξαν τις σπουδές της για τον παραπάνω λόγο είχαν ελαφρώς υψηλότερο μέσο όρο (18,4) με τυπική απόκλιση 1,07 από ό, τι οι υπόλοιποι (17,8) με τυπική απόκλιση 1,27. Όσον αφορά τη διάνοιξη καλών προοπτικών απασχόλησης τα αποτελέσματα δείχνουν ότι παρόλο που οι μέσοι όροι

των απολυτηρίων είναι παρόμοιοι με τις προηγούμενες μεταβλητές οι τυπικές αποκλίσεις διαφέρουν σε υψηλό βαθμό. Έτσι ενώ ο μέσος όρος του απολυτηρίου όσων διαφωνούν με την παραπάνω ερώτηση είναι 17,7 η τυπική απόκλιση είναι 1,3 σε σύγκριση με τα αντίστοιχα 18,6 και 0,7 όσων συμφωνούν ($t(402,045)=-10,000$, $p=0,000$). Παρόμοια είναι και τα αποτελέσματα και στην επόμενη μεταβλητή: οι φοιτητές που επέλεξαν τις σπουδές τους εξαιτίας της δυνατότητας ένδειξης αλληλεγγύης προς τους άλλους ανθρώπους έχουν υψηλότερο βαθμό απολυτηρίου (18,6) με τυπική απόκλιση 0,7 σε σύγκριση με τους υπόλοιπους των οποίων οι αντίστοιχες τιμές είναι 17,6 και 1,4 ($t(312,838)=-6,681$, $p=0,000$). Ακόμη πιο μικρή τυπική απόκλιση παρατηρείται και στην επόμενη ερώτηση που αφορά την επιλογή των σπουδών λόγω της προοπτικής υψηλού εισοδήματος. Ο μέσος όρος του απολυτηρίου των φοιτητών που συμφωνούν είναι 18,5 με τυπική απόκλιση μόλις 0,4 σε σύγκριση με το αντίστοιχο 17,5 με τυπική απόκλιση 1,3 των υπόλοιπων ($t(46,662)=-6,507$, $p=0,000$). Τέλος, η συμβολή των φοιτητών στη βελτίωση της κοινωνίας μέσω των σπουδών τους παρουσιάζει επίσης στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα με το μέσο όρο του απολυτηρίου όσων συμφωνούν να είναι 18,6 με τυπική απόκλιση 1,09 σε σύγκριση με το αντίστοιχο 17,6 με τυπική απόκλιση 1,3 των υπολοίπων ($t(232,329)=-5,376$, $p=0,000$).

Συμπεράσματα

Η εργασία αυτή είχε ως στόχο τη διερεύνηση των κρίσιμων παραγόντων που ώθησαν τους φοιτητές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στην επιλογή των σπουδών τους. Οι παράγοντες αυτοί εξετάστηκαν στα πλαίσια της θεωρίας διαμόρφωσης της αυτοαντίληψης τους, της άποψης με άλλα λόγια που έχουν για τον εαυτό τους και του ρόλου που θα ήθελαν να επιτελέσουν στο μέλλον αφού ολοκληρώσουν τις σπουδές τους.

Στα τελικά συμπεράσματα συγκαταλέγεται το γεγονός της μικρής ως ελάχιστης σημασίας της επαγγελματικής αποκατάστασης και του εισοδήματος στην επιλογή των σπουδών τους. Ως κύρια αιτία της εν λόγω επιλογής θεωρήθηκε το ενδιαφέρον για το επιστημονικό αντικείμενο το οποίο φάνηκε και στην προτίμηση της σχολής στο μηχανογραφικό δελτίο. Οι υπόλοιποι εσωτερικοί παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τους φοιτητές στην επιλογή τους, όπως η συνεισφορά τους μέσω των

σπουδών τους στη βελτίωση της κοινωνίας ή η κλίση τους κατά τα μαθητικά χρόνια, παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά. Επίσης στην επαγωγική ανάλυση που ακολούθησε παρατηρήθηκε το γεγονός ότι οι φοιτήτριες γενικά δεν είχαν διαπιστώσει ιδιαίτερη κλίση για τις σπουδές τους κατά τη διάρκεια των μαθητικών τους χρόνων. Οι φοιτήτριες εξάλλου έδωσαν έμφαση στη συμβολή στη βελτίωση της κοινωνίας μέσω των σπουδών τους αλλά και της ένδειξης αλληλεγγύης προς τους συνανθρώπους τους, εύρημα το οποίο αποδείχθηκε και από παρόμοιες έρευνες που εκπονήθηκαν στο Ισραήλ (Katz-Gerro & Yaish, 2003). Ένας επιπρόσθετος καθοριστικός παράγοντας ήταν και το εξάμηνο σπουδών: στα αρχικά εξάμηνα οι φοιτητές δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Επίσης φρονούν ότι η επιλογή των σπουδών τους πραγματοποιήθηκε λόγω της προσωπικής τους καλλιέργειας και μόρφωσης. Ενδιαφέρον τέλος συμπέρασμα της εργασίας αυτής είναι και το γεγονός της απογοήτευσης των φοιτητών των ανθρωπιστικών σπουδών από τις σπουδές τους. Η συντριπτική πλειοψηφία των φοιτητών των Πολιτικών Επιστημών αλλά και της Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής έχει χαμηλά ποσοστά ενδιαφέροντος. Υψηλά ποσοστά παρατηρούνται στις Πολυτεχνικές και στις Φυσικομαθηματικές σχολές. Τα ίδια ποσοστά παρατηρήθηκαν και όσον αφορά το ερώτημα της επιλογής λόγω της προσωπικής καλλιέργειας και μόρφωσης αλλά και της απασχόλησης. Τα παραπάνω αποτελέσματα σε γενικές γραμμές έρχονται σε αντίθεση με παρόμοιες έρευνες. Οι Gabay-Egozi, Yossi Shavit & Meir Yaish (2009) αναφέρουν ότι τα κριτήρια επιλογής των σπουδών από φοιτητές είναι μάλλον η μακροπρόθεσμη ωφέλεια που συνεπάγεται επαγγελματική αποκατάσταση και η βραχυπρόθεσμη μείωση του ρίσκου. Επίσης στην έρευνα τους σημαντικός παράγοντας επιλογής κατεύθυνσης σπουδών αποδείχθηκε η δυνατότητα κοινωνικής κινητικότητας (social mobility) γεγονός που αποδείχθηκε και από άλλες έρευνες (Van de Werfhorst & Hofstede, 2007).

Επιλογικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η έννοια της αυτοαντίληψης και της επίδρασης της σε κρίσιμες επιλογές έχει αποτελέσει και εξακολουθεί να αποτελεί τόσο στην Ελλάδα όσο κυρίως στο εξωτερικό αντικείμενο συστηματικού θεωρητικού και εμπειρικού ενδιαφέροντος. Το έντονο αυτό ενδιαφέρον, όπως αποτυπώνεται στην ιδιαίτερα ογκώδη συγγραφική παραγωγή είτε σε επίπεδο δημοσιευμένων σε επιστημονικά περιοδικά μελετών είτε σε επίπεδο έκδοσης μονογραφιών ή συλλογικών τόμων, απορρέει από την κοινή πλέον πεποίθηση μεταξύ των ερευνητών

ότι η αποσαφήνιση της έννοιας του εαυτού και η αξιολόγηση των ικανοτήτων του ανθρώπου συντελούν στη διαμόρφωση της ατομικής και κοινωνικής του ταυτότητας και στην κινητοποίηση της συμπεριφοράς του. Στη βάση της παραδοχής αυτής οι περισσότερες έρευνες δεν περιορίζονται σε μια απλή ή έστω εμβριθή θεωρητική φιλοσοφική αναζήτηση, αλλά η σύλληψη, ο σχεδιασμός και η εκτέλεσή τους αποσκοπεί στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων ζητημάτων και πραγματοποιείται με γνώμονα τη δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής και αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης μπορούν να γενικευθούν σε φοιτητικούς πληθυσμούς με ατομικά-δημογραφικά χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν με εκείνα του δείγματος, όπως τον τόπο καταγωγής και διαμονής, τη σχολή, την κοινωνικοοικονομική προέλευση. Θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι οι μελλοντικές έρευνες να μην επικεντρώνονται μόνο στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, αλλά να απευθύνονται σε φοιτητές από τον ευρύτερο ελληνικό χώρο με έμφαση στις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, όπου οι προσλαμβάνουσες παραστάσεις, εικόνες και εμπειρίες των φοιτητών σε ένα διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον ενδέχεται να λειτουργούν καταλυτικά στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και των διαστάσεων της αυτοαντίληψής τους. Επιπλέον, σκόπιμη κρίνεται η εφαρμογή συνδυασμού ερευνητικών μεθόδων -τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών-, για τη συγκέντρωση νέων εμπειρικών δεδομένων, μέσω των οποίων θα εξαχθούν ακόμα ασφαλέστερα συμπεράσματα και κυρίως θα ερμηνευτούν οι κοινωνικοί παράγοντες που προκαλούν στάσεις και συμπεριφορές, εγείρουν συναισθήματα, διαμορφώνουν προτεραιότητες και αντιλήψεις.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Κελπανίδης, Μ. (2005). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: Θεωρίες και πραγματικότητα*. Αθήνα, Ελληνικά γράμματα.
- Ξωχέλλης, Π. (1984) *Το εκπαιδευτικό έργο ως κοινωνικός ρόλος*, Κυριακίδης.
- Παπανούμ, Ζ., (2003) *Το Επάγγελμα του Εκπαιδευτικού*, Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Παπαοικονόμου, Α. (2011). *Ρόλος και εαυτός (self): Η κεντρικότητα του εκπαιδευτικού ρόλου για τη συγκρότηση του εαυτού*. Διδακτορική διατριβή (Αδημοσίευτη), Θεσσαλονίκη.
- Παπαοικονόμου, Α. (2015). *Μία κοινωνιολογική θεώρηση του ρόλου του εκπαιδευτικού στη διδακτική πράξη*, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Παπαοικονόμου, Α., & Κυρίτσης, Δ. (2014). *Η αυτοαντίληψη των εφήβων και η διαμόρφωσή της: φύλο, οικογένεια, σχολική επίδοση, αυτοαντίληψη*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος.
- Παπαστάμου, Σ. (1989). *Εγχειρίδιο κοινωνικής ψυχολογίας*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Ξενόγλωσση

- Argyle, M. (1973). *Social Interaction*. London: Tavistock.
- Bono, J. & Judge, T. A. (2003). Core self-evaluations: A review of the trait and its role in job satisfaction and job performance. *European Journal of Personality*, 17
- Breen, R. and Jonsson, J. O. (2000). Analyzing educational careers: a multinomial transition model. *American Sociological Review*, 65, 754–772.
- Burke, C. (2008). *Self-esteem: Why; Why not?* New York, Basic Books.
- Carver, C. (1979). A cybernetic model of self-attention processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, pp. 1251-1281,
- Convington, M. & Beery, R.G. (1976). *Self-Worth and school learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Cornell, D., Pelton, G., Bassin, L., Landrum, M., Ramsay, S., Coo-ley, M., Lynch, K. & Hamrick, E. (1990). Self-Concept and Peer Status among Gifted Program Youth. *Journal of Educational Psychology*, 82: 3, pp. 456-457.
- DeNeve, K.N. & Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124, pp. 197-229.
- Diener, E. & Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, pp. 653-663.

- Felker, D. (1974). *Building positive Self-Concepts*. Minneapolis: Burgess.
- Franken, R. (1994). *Human motivation*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Co.
- Furnham, A. & Cheng, H. (2000). Lay theories of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 1, pp. 227-246.
- Heller, K. & Rosemann, R. (1974) *Planung und Auswertung empirischer Untersuchungen*, Stuttgart.
- James, W. (1950). *The principles of psychology*. New York: Dover Publications.
- Katz-Gerro, T. & Yaish, M. (2003). Higher education: is more better? Gender differences in labor market returns to tertiary education in Israel. *Oxford Review of Education*, 30, 571–592.
- Laird, J. D. (2007). *Feelings: The Perceptions of Self*. New York: Oxford University Press.
- Limor Gabay-Egozi, Yossi Shavit & Meir Yaish, (2009). Curricular Choice: A Test of a Rational Choice Model of Education, *European Sociological Review*, 1, 12: 345 – 365.
- Meyers, D.C. (1992). *The pursuit of happiness*. New York: William Morrow.
- Morgan, S. L. (2005). *On the Edge of Commitment: Educational Attainment and Race in the United States*. Stanford: Stanford University Press.
- Redenbach, S. (1991). *Self-Esteem, The necessary ingredient for success*. USA: Esteem Seminars Programs and Publications.
- Stoche', V. (2007). Explaining educational decision and effects of families' social class position: an empirical test of the Breen–Goldthorpe model of educational attainment. *European Sociological Review*, 23, 505–519.
- Survant, A. (1972). Building Positive Self-Concepts. *Instruction*, 18, pp. 94-95.
- Van de Werfhorst, H. G. and Hofstede, S. (2007). Cultural capital or relative risk aversion? Two mechanisms for educational inequality compared. *The British Journal of Sociology*, 58, 391–415
- Videbeck, R. (1960). Self-conception and the reactions of others. *Sociometry*, 23, pp. 351-359.

ΤΟ ΒΗΜΑ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
τριμηνιαία επιστημονική επιθεώρηση

ΤΟΜΟΣ ΙΖ΄

Τεύχος 68

Χειμώνας 2017

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ